

Ρέθυμνο, 24/10/ 2019

**Θέσεις του Τμήματος Κοινωνιολογίας για το κείμενο διαβούλευσης της Υπουργού
Παιδείας για την αναθεώρηση του νομικού πλαισίου των ΑΕΙ**

Το Τμήμα Κοινωνιολογίας θεωρεί θετικό βήμα τη διαβούλευση πάνω στους άξονες της επερχόμενης μεταρρύθμισης των ΑΕΙ. Επισημαίνουμε, ωστόσο, πως δείγματα των μέχρι τώρα πολιτικών του Υπουργείου Παιδείας που έγιναν χωρίς καμία διαβούλευση, όπως η κατάργηση του ασύλου στη θερινή περίοδο και η εισαγωγή διάταξης στη νομοπαρασκευαστική επιτροπή της βουλής για τη διαδικασία αναγνώρισης στους σπουδαστές κολεγίων επαγγελματικών προσόντων και την ισοδυναμία των πτυχίων τους με τα δημόσια πανεπιστήμια, εγείρει ερωτήματα για τις πραγματικές στοχεύσεις της Υπουργού. Οι προτάσεις για αλλαγές στην ανώτατη εκπαίδευση, μολονότι είναι στα περισσότερα σημεία τους ασαφείς ή αμφίσημες, θέτουν εξ αρχής ως βασική προτεραιότητα την «ενίσχυση της αυτονομίας και της αυτοδιοίκησης» των Πανεπιστημίων σε «κοινό βηματισμό με την αγορά εργασίας». Πρόκειται για πολιτικές που εναρμονίζονται με μια ευρύτερη στροφή προς το νεοφιλελεύθερο επιχειρηματικό Πανεπιστήμιο που καλείται να αξιοποιήσει την «κοινωνία της πληροφορίας» και την «οικονομία της γνώσης» ως ένα παραγωγικό κεφάλαιο διαμόρφωσης καταρτισμένου εργατικού δυναμικού που θα συμβάλλει στην ενίσχυση της παραγωγικότητας και της αποδοτικότητας της οικονομίας και στη διαμόρφωση νέων κερδοφόρων υπηρεσιών στον τομέα των υπηρεσιών.

Βασική στρατηγική ανάπτυξης αυτού του μοντέλου είναι η υπαγωγή του ακαδημαϊκού έργου σε αγοραία κριτήρια, η σύνδεση των ακαδημαϊκών λειτουργιών με τον επιχειρηματικό ανταγωνισμό, η σταδιακή απόσυρση του κράτους από τη χρηματοδότηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε συνδυασμό με την παράλληλη ενίσχυση εξωτερικών χρηματοδοτήσεων μέσω της παροχής νέων υπηρεσιών στον τριτογενή τομέα (προγράμματα, έρευνες, πατέντες κλπ).

Το Τμήμα Κοινωνιολογίας διαφωνεί με τη λογική που προωθεί ένα πανεπιστήμιο πρώτιστα με επιχειρηματικά κριτήρια οικονομικής αποδοτικότητας σε βάρος του πανεπιστημίου των αξιών και έτσι αποπλαισιώνει την τριτοβάθμια εκπαίδευση από βασικές της ποιότητες: την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, την παραγωγή πρωτογενούς έρευνας, νέας γνώσης και καινοτομίας, την κοινωνική απήχηση της γνώσης και τη ανάπτυξη οριζόντιων παιδαγωγικών

και συνεργατικών σχέσεων στο εσωτερικό των ακαδημαϊκών κοινοτήτων που ενισχύουν την κοινωνική χειραφέτηση και το επιστημονικό (ανα)στοχασμό.

Σε σχέση με τους πέντε άξονες θεμάτων που προτείνονται στο σχετικό κείμενο της Υπουργού καταθέτουμε τα παρακάτω:

- **Αποτελεσματικοί θεσμοί διοίκησης**

Βασική αρχή της διακυβέρνησης των δημόσιων πανεπιστημίων πρέπει να είναι η διατήρηση ή και η ενδυνάμωση του δημοκρατικού χαρακτήρα των θεσμών του μέσω των εκλεγμένων του οργάνων (Πρυτανεία, Σύγκλητος, Κοσμητεία, Συνελεύσεις Τμημάτων, Φοιτητικοί Σύλλογοι, Σύλλογοι Διοικητικού και Τεχνικού Προσωπικού) η ενίσχυση του αυτοδιοικητικού χαρακτήρα τους με το Τμήμα να αποτελεί την επιτομή της αποκεντρωμένης ακαδημαϊκής λειτουργίας. Με βάση αυτήν την αρχή θεωρούμε άκαιρη τη συζήτηση για τον επανακαθορισμό των αρμοδιοτήτων των οργάνων διοίκησης και την πρόταση για μοντέλα συνδιοίκησης με τα Συμβούλια Ιδρύματος που εισάγουν τη λογική της διαρχίας, προκαλούν ανώφελες εντάσεις, σύγχυση ρόλων και αρμοδιοτήτων και υποκρύπτουν λογικές κοινωνικού ελέγχου του πανεπιστημιακού έργου. Η πρόσφατη εμπειρία τής, μάλλον, αποτυχημένης εφαρμογής του θεσμού των συμβουλίων στα ελληνικά πανεπιστήμια δεν συνηγορεί προς την κατεύθυνση της επαναφοράς του. Σε αυτή τη βάση η πρόταση για τη θέσπιση άλλου ενός προσωποπαγούς οργάνου ως Γενικού Γραμματέα στα Ανώτατα Ιδρύματα όταν μάλιστα βρίσκεται σε εξέλιξη η διαδικασία πλήρωσης θέσης Γενικού Διευθυντή στο Π.Κ. δεν μας βρίσκει σύμφωνους.

- **Οικονομική Διαχείριση και Προσέλκυση επιπλέον πόρων**

Βασικό αίτημα των Πανεπιστημίων σήμερα είναι η αύξηση των δαπανών για την τριτοβάθμια εκπαίδευση που θα αναπληρώσει εν μέρει τη δραστική περικοπή των χρηματοδοτήσεων για τη παιδεία στα χρόνια της κρίσης. Η πρόταση της σύνδεσης τμήματος της κρατικής χρηματοδότησης με την αξιολόγηση των Ιδρυμάτων μέσω της θέσπισης νέων κανόνων και δεικτών μπορεί να υπονομεύσει τη λογική της παιδείας ως κοινωνικό αγαθό και την υποχρέωση της Πολιτείας να καλύπτει τις δαπάνες των Πανεπιστημίων, τους μισθούς των μελών ΔΕΠ και εργαζομένων και να προκηρύσσει θέσεις εργασίας. Μέσα από τέτοιες διαδικασίες η αξιολόγηση των Προγραμμάτων Σπουδών και των Ιδρυμάτων μετατρέπεται από μια δυναμικά ενδιαφέρουσα διαδικασία αναβάθμισης της ακαδημαϊκής εκπαιδευτικής διαδικασίας, συλλογικής γνώσης και αυτογνωσίας σε εργαλείο για την ιδεολογική νομιμοποίηση της επιβολής αγοραίων κριτηρίων στην

επιστημονική δραστηριότητα και πειθάρχησης σε αυτά τα κριτήρια. Η επιλεκτική χρηματοδότηση θα επικυρώσει την υπαρκτή και αυξανόμενη διαφοροποίηση εντός του δημόσιου Πανεπιστημίου π.χ. ανάμεσα σε Τμήματα υψηλής και χαμηλής ζήτησης, ανάμεσα στις θετικές/τεχνολογικές επιστήμες και τις κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες και ανάμεσα σε κεντρικά και περιφερειακά Πανεπιστήμια. Θα εξωθήσει πολλά Πανεπιστήμια στην αναζήτηση πόρων από την αγορά για την επιβίωσή τους και θα ενισχύσει μια τεχνοκρατική, διαχειριστική και αγοραία αντίληψη για τα Πανεπιστήμια που θα αποξενώσει τους διδάσκοντες από το βασικό διδακτικό και ερευνητικό τους έργο. Παράλληλα, θα ενισχύσει την τάση της εργασιακής ανασφάλειας στην ακαδημαϊκή εργασίας μέσω της περαιτέρω ενίσχυσης του θεσμού της ευέλικτης εργασίας (θέσεις 407, απόκτησης ακαδημαϊκής εμπειρίας κλπ).

Είμαστε υπέρ της διαμόρφωσης στρατηγικών σχεδιασμών από τα πανεπιστημιακά ιδρύματα μέσα σε ένα ευρύτερο πλαίσιο που ορίζει το Υπουργείο αλλά διατηρούμε επιφυλάξεις για την πρόταση της «σύναψης πολυετών προγραμματικών συμφωνιών του Υπουργείου με τα Ιδρύματα» που μπορεί να ενισχύσουν τους μηχανισμούς κοινωνικού ελέγχου της κεντρικής εξουσίας και να περιορίσει τα δικαιώματα των εκλεγμένων τους οργάνων να διαμορφώνουν τη στοχοθεσία τους.

Οι προτεινόμενες αλλαγές στην κρατική χρηματοδότηση συνδυάζονται και με προτάσεις ενίσχυσης των πόρων μέσα από την ίδρυση νέων θεσμών φιλικών στην επιχειρηματική λογική: την ίδρυση ΝΠΙΔ για τη διαχείριση υλικών και πνευματικών πόρων του Πανεπιστημίου (περιουσία, ερευνητικά προγράμματα κλπ), τη διαμόρφωση επιχειρήσεων έντασης γνώσης (spin-off) μέσω καινοτόμων πρακτικών (π.χ. επιχειρηματικών επιταχυτών, θερμοκοιτίδων επιχειρήσεων, υλοποίηση πατεντών). Η δημιουργία υβριδικών μορφών πανεπιστημιακών επιχειρηματικών πρωτοβουλιών εισάγει τις λογικές του μάνατζμεντ και της οικονομικής αποδοτικότητας στην ακαδημαϊκή κοινότητα που αποτελούν ένα ακόμη βήμα προς τη σταδιακή αγοραία υποδούλωση του πανεπιστημιακού θεσμού. Επισημαίνουμε, ακόμη, πως το εγχείρημα της ίδρυσης ΝΠΙΔ για τη διαχείριση ερευνητικών προγραμμάτων και της πανεπιστημιακής περιουσίας είναι κάτι που είχε θεσμοθετηθεί και στο παρελθόν στο Ν4009/11 αλλά δεν εφαρμόστηκε ποτέ. Η θεσμοθέτησή του θα ενισχύσει τα ζητήματα αλληλοεπικάλυψης δραστηριοτήτων αφού ήδη υπάρχουν Εταιρείες Διαχείρισης Πανεπιστημιακής Περιουσίας και οι ΕΛΚΕ. Από την άλλη βλέπουμε θετικά την αναζήτηση τρόπων απλοποίησης του τρόπου λειτουργίας των ΕΛΚΕ ενώ οι συμπράξεις ιδιωτικού και δημόσιου τομέα θα πρέπει να αξιοποιηθούν μόνο όταν αυτές είναι ωφέλιμες

για την ακαδημαϊκή κοινότητα και είναι αδύνατη η υλοποίηση έργων από το δημόσιο τομέα.

- **Αξιολόγηση και Πιστοποίηση Ποιότητας**

Η θέσπιση ενός κανονιστικού πλαισίου για την αξιολόγηση και η διαμόρφωση του νέου ακαδημαϊκού χάρτη (συγχωνεύσεις, ενοποιήσεις κλπ) πρέπει να γίνει με περιεχομενικά, ποιοτικά ακαδημαϊκά κριτήρια λαμβάνοντας υπόψη και τις ιδιαιτερότητες των διαφόρων επιστημών. Η τυποποίηση της διαδικασίας αξιολόγησης στη βάση ομογενοποιημένων ποσοτικών δεικτών δεν επιτρέπει την κατανόηση των επιμέρους πτυχών της εκπαιδευτικής και ερευνητικής λειτουργίας και των διαφόρων πειθαρχιών στο εσωτερικό της ακαδημαϊκής κοινότητας. Πολλές φορές μάλιστα οδηγεί τις ΟΜΕΑ των Τμημάτων σε ένα παιχνίδι ανταγωνισμού, εντυπωσιασμού και απόκρυψης των πραγματικών προβλημάτων της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης. Τα πανεπιστήμια προσαρμόζονται και εν τέλει υποτάσσονται σε μια συντεχνιακού τύπου διαχείριση ευέλικτων εκπαιδευτικών πόρων υιοθετώντας κριτήρια αποδοτικότητας που επιχειρούν να ομογενοποιήσουν διακριτές ποιότητες και πειθαρχίες σε ένα γενικευμένο φορμαλιστικό σχήμα αξιολόγησης που καθορίζεται από τα πάνω από έναν πανοπτικό μηχανισμό της ΑΔΙΠ, συχνά με ασαφή ποσοτικά κριτήρια. Η πρόταση ενίσχυσης του ελεγκτικού ρόλου μιας ανεξάρτητης αρχής, η οποία δεν έχει καμία σχέση με το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας των πανεπιστημίων ούτε υπακούει στη λογική της ακαδημαϊκής αυτοτέλειας - όταν για παράδειγμα πρέπει να "εγκρίνει" προγράμματα σπουδών των Τμημάτων για να είναι αυτά τα προγράμματα "νόμιμα"- θα ενισχύσει την ήδη υπονομευμένη αυτονομία των Τμημάτων ως βασικής ακαδημαϊκής και διοικητικής μονάδας του πανεπιστημίου.

- **Προγράμματα Σπουδών**

Στην τρέχουσα συγκυρία στην οποία οι πανεπιστημιακές μονάδες λειτουργούν σε συνθήκες υποστελέχωσης (διοικητικών και εκπαιδευτικών λειτουργιών) με περιορισμένη χρηματοδότηση και πολλαπλασιασμό των μονάδων τους λόγω της πανεπιστημιοποίησης της τεχνολογικής εκπαίδευσης, η διαμόρφωση νέων τμημάτων (ή προγραμμάτων) είτε στην αγγλική είτε με τη μορφή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης κρίνεται ανεπίκαιρη και μαξιμαλιστική. Επιπλέον, εισάγει λογικές εμπορευματοποίησης της εκπαίδευσης αφού είναι φανερό ότι η επιβίωση αυτών των προγραμμάτων είτε θα λειτουργήσει σε βάρος του προϋπολογισμού των υφιστάμενων ακαδημαϊκών μονάδων ή θα στραφεί σε στρατηγικές προσέλκυσης φοιτητών με όρους αγοράς και την επιβολή διδάκτρων ανοίγοντας το δρόμο

για την ιδιωτικοποίηση της εκπαίδευσης και την περαιτέρω υποβάθμιση της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης. Αντίθετα, είμαστε υπέρ της πιλοτικής εφαρμογής σεμιναρίων και μαθημάτων στην Αγγλική γλώσσα και σε εξ αποστάσεως εκπαίδευση με βάση ακαδημαϊκά κριτήρια που θα προέλθουν από τις εισηγήσεις των ΟΜΕΑ και των Συνελεύσεων των ακαδημαϊκών τμημάτων μέσα από ένα αποκεντρωμένο δημοκρατικό σχεδιασμό στον οποίο τον κύριο λόγο θα έχουν οι ίδιες οι ακαδημαϊκές κοινότητες.

Στην ίδια κατεύθυνση θεωρούμε ανεδαφική την πρόταση της απελευθέρωσης των μεταπτυχιακών σπουδών. Τονίζουμε πως τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια διαδικασία ανάπτυξης πληθώρας μεταπτυχιακών προγραμμάτων πολλά εκ των οποίων κινούνται στη λογική της απόκτησης δεξιοτήτων και εφαρμοσμένων γνώσεων με όρους εκπαιδευτικού μάρκετινγκ που συχνά υπηρετούν αγοραίες λογικές χωρίς την ύπαρξη ενός σαφούς ρυθμιστικού πλαισίου. Από την άλλη, ενδιαφέρον παρουσιάζει η πρόταση για τη δημιουργία ενός εσωτερικού προγράμματος κινητικότητας, τύπου ERASMUS ανάμεσα στα Ελληνικά Πανεπιστήμια.

Αναφορικά με την πρόταση καθιέρωσης χρονικού ορίου ολοκλήρωσης των προπτυχιακών σπουδών (v+2) πιστεύουμε πως, σε μια περίοδο κρίσης στην οποία μέρος των νοικοκυριών της ελληνικής κοινωνίας βρίσκεται στο κατώφλι της φτώχειας και εξακολουθεί να εξασφαλίζει με δυσκολία τους όρους επιβίωσης τους ωθώντας φοιτητές-τριες στην εργασία το όριο του v+2 θα αποτελέσει άλλο ένα ταξικό φραγμό σε βάρος των οικονομικά αδύνατων και εργαζόμενων φοιτητών-τριών. Ένα τέτοιο μέτρο θα στερούσε το δικαίωμα στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση σε ένα πολύ μεγάλο αριθμό φοιτητών-τριών που έχει ξεπεράσει αυτό το όριο σε πολλά πανεπιστημιακά τμήματα. Στο βαθμό που η Πολιτεία δεν έχει μπορέσει να διασφαλίσει τη φοιτητική στέγαση για όσους το έχουν ανάγκη και δεν μπορεί να αντιμετωπίσει προβλήματα που αυξάνουν το κόστος διαβίωσης για τους φοιτητές-τριες (για παράδειγμα η αύξηση των ενοικίων μέσα από τις πρακτικές του Airbnb) τα διοικητικά μέτρα ανελαστικού χαρακτήρα και λογικές εντατικοποίησης της εκπαίδευσης θα δημιουργήσουν δικαιολογημένη αναστάτωση. Εναλλακτικά τα Ιδρύματα θα μπορούσαν να αναζητήσουν μηχανισμούς αυτορρύθμισης μέσα από συνδυαστικές συμπεριληπτικές πολιτικές. Για παράδειγμα, θα μπορούσαν να εφαρμόσουν, στο πλαίσιο του αυτοδιοίκητου, καλές διεθνείς πρακτικές, ώστε οι επί πτυχίω φοιτητές να ενθαρρύνονται στην ολοκλήρωση των σπουδών τους και ο αριθμός των εισακτέων των τμημάτων να καθορίζεται με βάση τις προτάσεις των ίδιων των μονάδων (με μια μικρή απόκλιση) λαμβάνοντας υπόψη τις πραγματικές δυνατότητες των Τμημάτων να παρέχουν ποιοτικές υπηρεσίες. Επιπλέον, θα μπορούσαν να εξεταστούν ειδικές ρυθμίσεις για τμηματική ή μερική φοίτηση εργαζόμενων

Πανεπιστήμιο Κρήτης

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών

Τμήμα Κοινωνιολογίας

University of Crete

School of social Sciences

Department of Sociology

φοιτητών-τριων ή ατόμων με αναπηρίες για να μπορούν να ολοκληρώνουν σε μεγαλύτερο χρονικό διάστημα τις σπουδές τους.

- **Λοιπά Θέματα**

Για την καθιέρωση ελάχιστης βάσης εισαγωγής στα Ανώτατα Ιδρύματα θεωρούμε πως, πριν παρθούν αποφάσεις, πρέπει να προηγηθεί συστηματική έρευνα για τη συσχέτιση της επίδοσης στις πανελλήνιες εξετάσεις με την επίδοση των νεοεισερχομένων φοιτητών στη διάρκεια των προπτυχιακών σπουδών τους. Αντιθέτως, θεωρούμε ρεαλιστική μια πρόταση που έχει συζητηθεί στον δημόσιο διάλογο για τη θέσπιση ενός βαθμολογικού «κατωφλίου» για τα «ταυτοτικά» βασικά μαθήματα ορισμένων Τμημάτων.

Τέλος, βλέπουμε με θετική διάθεση τη διαμόρφωση ενός θεσμικού πλαισίου που θα αντιμετωπίζει ζητήματα σίτισης και στέγασης των φοιτητών και γενικά θα ενισχύει τα δικαιώματα και την ενεργό συμμετοχή τους καθώς επίσης και την ενίσχυση της τεχνολογικής εκπαίδευσης και των μέτρων για την αντιμετώπιση των προβλημάτων της ενοποίησης Πανεπιστημίων και ΤΕΙ.

Ο πρόεδρος του Τμήματος Κοινωνιολογίας

Καθηγητής Γιάννης Ζαϊμάκης